

Palkittu Jussi Javala: "KANNATTAÄ OPETELLA, SE HELPOTTAÄ ELÄMÄÄ"

Haastattelu: Juha Pesonen

Oppilaat kuvaavat liiton tunnustuspalkinnon saanutta Jussi Javala tinkimättömäksi, periksiantamattomaksi ja hypnoottiseksi mieheksi.

Kaksi asiaa käy heti selväksi: musiikki on haastateltavalle erittäin tärkeä, lähes pyhä asia, ja merkittäviksi kokemistaan aiheista hän innostuu aivan tavattomasti. Keravan kodissa **Jussi Javaksen** kädet viittilöivät, pää pyörii, silmät vilkkuvat ja mies on lähes koko ajan tuolilta putoamisillaan. Pieni ilkikurinen pilke silmäkulmassa tuntuu samalla kuitenkin kontrolloivan, menikö äsken sanottu perille ja ymmärsikö toinen sen varmasti. Näin siitäkkin huolimatta, että vakava sairaus on vaikeuttanut Jussin puhumista ja liikkumista, ja levon tarve on lisääntynyt.

"Miksi opetin? No tietysti sen takia, että soittaminen ja opettaminen kuuluvat yhteen – toinen tukee toista. Tietenkin! Ja siksi, että yksin ei voi musiikissa tehdä mitään – no ehkä joskus kuunnella ja nauttia – mutta hyvänolon tunne tulee siitä, että tehdään ja ollaan yhdessä. Ja tietysti siitä, että mitä enemmän saan porukkaa ajattelemaan positiivisesti, sen parempi. Oli tarve saada ympärille sellaisia oppilaita, jotka levittävät ilosanomaa musiikin avulla."

Jussin mielestä musiikin tekemisen lahja on harvoille annettu. Vielä harvemmassa ovat ne, jotka tuovat esiin ilosanomaa musiikin avulla. Ilosanomalla hän tarkoittaa sitä, että musikaalisuus oikein ymmärret-

tynä vie ihmistä kohti hyvää ja onnellista elämää, jonka tärkeitä elementtejä ovat kiitollisuus ja nöyryys. Ja että tämä positiivisuus tarttuu ihmisestä toiseen.

Parempaa elämäntehtävää kuin ammattimuusikon työ Jussin on yhä vaikea kuvitella. Nuori Javaskävi 1960-luvulla Oulussa tärkeän keskustelun hyvin menestyvän liikemies-isänsä kanssa. Jussi sai valita, ja hän valitsi musiikin. Kun rahan tekeminen ei kakkäräpäistä basistinuorukaista kiinnostanut, avarakatseinen isä hyväksyi poikansa ratkaisun.

Musisointi Oulun kaupunginorkesterissa vaihtui muutaman vuoden kuluttua vastaavaan työhön Helsingissä, ja opetustehtävät lisääntyivät nopeasti. Javaskävi innolla ja täysin voimin sitä mitä oli pienestä pitäen halunnut.

Kiitollinen ja nöyrä

”Työn tekeminen kunnolla, hyvin ja rakkautella pitää ihmisen hengissä”, määrittelee Jussi. ”Jokainen ammattimuusikko omistaa syntymälahjan. Ilman omaa ansiotamme meille on annettu mahdollisuus musiikin tekemiseen; peritty musikaalisuus on muusikon työn ehdoton edellytys.”

Jussi puhuu paljon muusikon etuoikeudesta. Etuoikeus merkitsee vastuuta. Meidän tulee jatkuvasti kehittää saamaamme lahjaa. Jo lapsena syntyneen rakkauden musiikkiin pitäisi säilyä koko elinajan. Vaikka tapa tehdä musiikkia saattaa vuosien kuluessa muuttua, musiikin tuottama ilo ei saa kadota. Jos ammattimuusikon toimintaa ei enää motivoi musiikin rakkaus ja nälkä, soittaja on työssään pahasti ekyksissä.

Jos muusikko ymmärtää saamansa lahjan oikein, hän toteuttaa itseään kehittämällä tinkimättömästi omaa osaamistaan vuodesta toiseen. Oppiminen palkitsee ja antaa sisältöä elämään. Osaamattomuudesta voi syyttää vain itseään. Työ ja sen mukanaan tuoma hyvä ei parhaimmillaan lopu koko elinajan. Varmaa ainoastaan on, että maailma, jonka musiikki aukaisee, tuottaa ihmiselle suunnatonta iloa. Siinä on läsnä jotakin käsittämätöntä – jotakin, mitä meidän älyllinen minämme ei kykene tajuamaan. Ja suurta iloa tuottaa myös se, että samalla kun rakennamme itseämme soittamalla, tarjoamme kuulijoille mahdollisuuden tulla osallisiksi siitä samasta käsittämättömästä, jota itse tavoittelemme.

”Musiikki pitää ihmisestä huolta”, sanoo Jussi vakavasti. ”Minä nautin siitä, että sain tehdä hyvää musiikkia huippukavereiden kanssa. Se teki kiitolliseksi. Ja kun kysyit siitä nöyryydestä, niin kiitollisuus johtaa minun mielestäni nöyryyteen. Kiitollisuus ja nöyryys ovat lähellä toisiaan, ne ovat

melkein kuin sama sana.”

”Minut oli luotu soittajaksi, ja kun kymmenen vuotta sitten jouduin lopettamaan soittotyön, se ei ollut helppoa”, Jussi tunnustaa. ”Mutta musiikki piti huolta. Olen kiitollinen siitä, että olen saanut soittaa ja elää niin voimakasta maailmaa. Olisin minä voinut kokea epäoikeudenmukaisenakin niin suuren luopumisen, mutta onneksi näin ei käynyt. Ei tullut vihaa eikä katkeruutta.”

Kokeilemalla uutta

Vanhat oppilaat ja ystävät kuvaavat Jussia sellaisilla määreillä kuin ”itsepäinen, määrätietoinen, jääräpäinen, ehdoton, hypnootinen, periksiantamaton, vangitseva, läpi harmaan kiven menevä”. Opetustavoiltaan Jussi on ollut ”kokeileva, raju, asiansa osaa-va, uusia juttuja kehittävä, oppilaastaan aina huolta pitävä, tinkimätön, innostava ja kannustava, ei koskaan tylsä”.

Jussin entinen oppilas **Heli Haapakoski** kertoo, että Javaskelle olivat tyypillisiä hyvinkin erikoiset kokeilut.

”Riihimäen musiikkileirillä hän kutsui kerran kaikki basistit ryhmätunnille ja lähti itse pois. Lähtiessään hän ohjeisti, että olkaa täällä tunti ja rakastakaa toisiaanne.

Siinä sitten hetki ihmeteltiin ja päätettiin järjestää matinea. **Sami Koivukangas** aloitti, ja yhtäkkiä kaikkia alkoi naurattaa kauheasti. Sami soitti sitkeästi Dittersdorfin E-duuri-kontrabassokonsertton loppuun mutta valitti jälkepäin, että soittaminen oli vaikeaa, kun kaikki nauroivat.

Siitä keksittiin idea, että opettelemme varautumaan odottamattomiin häiriötekijöihin ja keskittymään vain soittoon. Kaikkea muuta sai tehdä, paitsi koskea. Niin pantiin matinea uusituilla säännöillä käyntiin.”

Lainaus on Sami Koivukankaan loppuystä, jonka hän teki vuonna 2005 Sibelius-Akatemiaan Jussi Javaksen pedagogiikasta.

Jussin opetuksessa on korostunut jokaisen oppilaan persoonallisuuden tarkka huomioiminen. Hän on aina halunnut edetä määrätietoisesti, mutta ehdottomasti oppilasta kunnioittaen. Jussin mielestä on myös tärkeätä, että oppilas kokee soittaessaan vahvoja onnistumisen elämyksiä. Ilon ja onnen tunne niistä asioista, jotka jo osaa, antaa puhtia vaikeiden kohtien opetteluun. Moni muistaa Jussilta saamansa positiivisen palautteen: ei ollut harvinaista, että tunnilta kotiin matkatessa tunsivat olevansa, jos ei nyt Suomen paras bassonsoittaja niin ainakin toiseksi paras. Tosin seuraavalla tunnilla yleensä palattiin perusasioihin ja aloitettiin vapaiden kielten ”oikein soittaminen”.

”Täynnä sointivirheitä!” on huudahdus,

joka tuli tutuksi Jussin opissa.

Soittotyössä tarvittava terve ja vahva itsetunto syntyy opiskeluaikana siitä, että opiskelija nöyrytyy musiikin edessä.

”Kiitollisuus ja sinnikäs työnteko ovat opiskelun peruselementtejä”, painottaa Jussi Javaskävi. Hänen mielestään on tärkeää,

että opiskelija ammattiorkesteriin päästessään ”on tasapainossa oman osaamisensa kanssa ja pyrkii aina parempaan ja hyvään”. Ymmärrys siitä, että epäonnistumisen voi korjata lujasti työtä tekemällä, ”auttaa selviytymään työstä hengissä”. Jussi myös painottaa, että soittajalla pitää olla ammattiotintoihin tullessa jo niin hyvä tekniikka, että aikaa jää riittävästi ”henkisten juttujen omaksumiseen”.

Pikkubassoja selloista

Toimiessaan Hyvinkäällä musiikkiopiston opettajana 1980-luvulla Jussi teki merkittävän kokeilun. Hän halusi oppilaille 7–10-vuotiaita koululaisia, mutta koska sopivan kokoisia soittimia ei ollut, hän rehtori **Pentti Raition** luvalla teki opiston selloista pieniä kontrabassoja viritystä ja vähän kieliä vaihtelemalla. Opetus käynnistyi, ja pian Suomeen tuotiin myös ensimmäiset ihan oikeat pikkubassot. Alkuopetukseen tarkoitettua kontrabassokoulun **Pikkubasisti** Jussi teki yhdessä **Raimo Ahosen** ja **Marjut Vuorenon** kanssa.

”Musiikki kasvattaa ihmistä ja pitää hänestä huolta.”

Monissa suomalaisissa ja ulkomaisissa ammattiorkestereissa soittavat Jussin entiset oppilaat muistavat maestron kokonaisvaltaisen huolenpidon sekä kannustavan, itsetuntoa ja ammattitaitoa lujittavan opetustavan. Opettajan vahva karisma näkyi siinäkin, että musiikkileirille, joilla Javis opetti, ilmoitautui paljon kontrabasisteja. Sami kirjoittaa loppuyössänsä: ”Varsinkaan Limingan musiikkileirillä ei ollut basisteista pulaa. Siellä saattoi olla parikymmentäkin basistia, joista ammattiotopiskelijoita parhaimmillaan lähemmäs kymmenen. Limingan musiikkileirin sinfoniaorkesterin johtaja **Ylermi Poijärvi** asetti eräänäkin vuonna rajaksi, että hän ei voi ottaa yli 15 basistia orkesteriin.”

Musiikki kantaa sairaudessakin

Kymmenen vuotta sitten Jussi joutui jättämään hyvästit Helsingin kaupunginorkesterin kontrabassoryhmälle ja lopulta myös opetustyölle. Tehtävilleen omistautuneelle musikalille päätös ei ollut helppo, mutta vakava perinnöllinen sairaus viitoitti elämän suuntaa.

”Minulle on annettu jatkoaikaa sen takia, että olen tehnyt itseni kanssa töitä. En tunne katkeruutta, vaan olen kiitollinen siitä, että olen saanut soittaa. Soittaminen on ihaninta mitä maailmassa on ollut! Tunne siitä riittää nyt minulle. Tottakai ottaa välillä päähän se, että minulla olisi vielä ollut sanottavaa soittajana ja opettajana. Mutta pakko on ollut vain myöntää itselle, että sairaus on edennyt niin paljon, että en pysty enää itseäni tukemaan.”

”Olen taas onneksi löytänyt takaisin sen tunteen, että minusta pidetään huolta. En usko, että se tulee suoraan yläkerran herralta vaan että se tulee musiikin kautta. Musiikki merkitsee minulle sekä suurta onnellisuutta että ajattelemisen tapaa. Aivoissa pitää olla tunne siitä, että kyllä tämä

hoituu. Siksi minä en ole vielä kuollut, koska minusta pidetään huolta. En tiedä, miten olen sellaisen ansainnut.”

”Minä pysyn hereillä ja pysyn elämässä kiinni tekemällä jotakin. Jos kysyt, onko minulla varaa jäädä paikalleni, niin vastaus on ei. Ja jos kysyt, voinko minä syyttää toisia ihmisiä tai isääni siitä, että minulla on tällainen sairaus, niin vastaus on taas ehdoton ei, en voi! Minulle on ihanin juttu se, kun aamulla herään ja on koko päivä aikaa tehdä eri asioita. Nytkin on tekemistä ihan tarpeeksi. En enää yritä opettaa toisia ihmisiä vaan itseäni. Mutta jos minulla ei olisi musiikkia, olisin jo kuollut.”

Opettajaa opetetaan

Jussi käy kuntoutuksessa kerran vuodessa. Maskun neurologisessa kuntoutuskeskuksessa vierähtää kerralla helposti kolme viikkoa. Samalla kun Jussi saa eväitä fyysisen kuntonsa ylläpitoon, hän on tarkkojen tutkimusten kohteena. Jussin sairaus on harvinainen, ja siitä tiedetään toistaiseksi vähän.

Kuntoutuksessa kiinnitetään huomiota myös henkiseen hyvinvointiin. Kerran eräs psykiatri määräsi Jussin kertomaan ihmisistä, jotka olivat tehneet hänen elä-

mänsä vaikeaksi ja kamalaksi. Jussi koetti kieltää, että eihän sellaisia ihmisiä nyt ole ollut, mutta kun psykiatri vain intti ja intti, Jussi lopulta myönsi, että no kyllä nyt yksi ehkä sittenkin löytyy. Kun asiaa ryhdyttiin perusteellisesti ruotimaan, Jussi lopulta kiihtyi ja syytti tätä ihmistä monista virheistä. Psykiatri antoi Jussin rauhassa sauhuta ja sanoi lopulta ainoastaan: ”Sä oot väärässä”. Sekös suututti Jussia entistä enemmän, ja istunto päättyi siihen.

”Minä yritin huoneessani miettiä, että miten minä voin olla väärässä, kun toinen on koko ajan tehnyt väärin minua kohtaan”, Jussi kertoo nyt silmät jussimaiseen tapaan vilkkuen. ”Mutta kolme viikkoa se psykiatri vain jankutti, että minä muka olen ollut väärässä, lähetti minut lopulta kotiin ja käski vielä miettiä asiaa.

No sitten kun tapasin tämän kyseisen ihmisen, minua alkoi hirveästi naurattaa, ja minä sanoin sille, että minä olen ollut väärässä. Ja sitäkin nauratti ja se sanoi, että niinpä olet. Loppujen lopuksi psykiatri antoi minulle tavallaan ihan oman synnin-päästön ja ihanan lauseen käyttöön.”

Ystävien seurassa

Musiikkojen liiton toimistossa järjestetään kahvilaisuus. Jussi istuu pyörätuolissaan kunniapaikalla kokoushuoneen pitkän pöydän päässä. Paikalla on toistakymmentä ihmistä. **Ahti Vänttinen** onnittelee ja selvittää palkinnon myöntämisen perusteet: ”Suomen musiikkojen liiton tunnustuspalk-

”Minäkö väärässä? En ole!”

”Musiikki merkitsee minulle sekä suurta onnellisuutta että ajattelemisen tapaa.”

Kontrabassotunti Riistaveden musiikkileirillä

kinto on myönnetty Jussi Javakselle hänen merkittävistä ansioistaan muusikkona ja erityisesti pedagogina.”

Kunniakirjan luovutuksen jälkeen alkaa yleinen jutustelu. Sami Koivukangas kertoo vahvasta yhteishengestä, joka Jussin bassoluokalla oli Sibelius-Akatemiassa. ”P-talossa lähes asuttiin, siellä melkein vietettiin pääsiäiset ja joulutkin. Harjoittelu alkoi aamuisin viimeistään kello kahdeksan, ja yhdessä soitettiin koko porukalla ulkoa monet orkesteristemmat.”

Jiri Parviainen puolestaan kuvaa samassa pultissa soittamista Jussin kanssa. ”Se oli raakaa puuhaa, siinä rakastettiin ja vihattiin”, hän naurattaa kuulijoitaan. Jussin lempilause oli ”kannattaa opetella, se helpottaa elämää”.

Tapio Lehtosen mielestä Jussista huomasi heti alusta alkaen, että hän on karismaattinen henkilö. Jussi oli työyhteisössä voimakkaasti kantaa ottava ja hirmuisen kiinnostunut kaikesta musiikkiin liittyvästä. Tapio muistaa käyneensä Jussin kanssa monet kiinnostavat keskustelut jopa fagotin vibraton soittotavoista.

Tilaisuus venähtää parituntiseksi. Nautetaan paljon, ja Jussista näkee, että hän on nauttinut ystäviensä seurasta. Joskus harvoin muusikko saa sylin täyteen punaisia ruusuja, sylin täyteen vilpittömästi lausuttuja kiitoksen sanoja. Nyt oli ehdottomasti Jussin vuoro! 🍷

Jussi Javaks ystävineen: vasemmalta Sami Koivukangas, Jiri Parviainen ja Juha Pesonen. Parviainen on edellisenä päivänä soittanut Koussevitzkyä Helsingin kaupunginorkesterin solistina, siitä mustat lasit...

Jussi ja minä

Tapasimme ensimmäisen kerran 35 vuotta sitten Riistaveden musiikkileirillä. Ujolle maalaispojalle Helsingin kaupunginorkesterin kontrabasistin Jussi Javaksen kohtaaminen oli mullistava kokemus. ”Sinusta tehdään ammattibasisti”, Jussi totesi viimeisellä tunnilla kuin itsestään selvyytensä.

Salainen haave, jota ei ollut uskaltanut ääneen sanoa, oli nyt yhtäkkiä lausuttu julki.

Vaikutus oli tyrmäävä, ja murrosikäisen haahuilevat kuvat tulevaisuudesta muuttuivat kertotokaisella selväpiirteiseksi päämääräksi. Arvelen, että kotona esikoisen äkillisesti syttyynyttä harjoitteluintoa aluksi vähän ihmeteltiin...

Opettaja–oppilas-suhde on parhaimmillaan elinikäinen. Vaikka moni asia vuosikymmenten kuluessa muuttuu, oppilaan opettajaansa kohtaan tuntema syvä kunnioitus ja kiitollisuus eivät katoa. Usein kisälli omaksuu mestariltaan tekniikan lisäksi muusikon elämäntutkimuksen. Kun mestari jatkuvasti omassa elämässään pyrkii toteuttamaan niitä arvoja ja henkisiä hyveitä, joista hän oppitunneillaan on puhunut, arvostus vain lisääntyy. Jussin uskomaton elämäntahto ja elämänilo toimivat yhä esimerkkinä monille. Olen yksi heistä.

JP